

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Дзигаленко Людмила Миколаївна

УДК 378.046.4 : 378.14 : 372.86(043.3)

РОЗВИТОК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ
У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

13. 00. 04 – Теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент

Бойчук Віталій Миколайович,
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського,
заступник директора з наукової роботи,
м. Вінниця

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Василенко Надія Володимирівна,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Вінницька академія неперервної освіти»,
завідувач кафедри управління та адміністрування,
м. Вінниця;

кандидат педагогічних наук, професор

Кільдеров Дмитро Едуардович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
декан інженерно-педагогічного факультету,
м. Київ

Захист відбудеться 24 квітня 2018 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32) та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua

Автореферат розісланий 23 березня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасний вплив технологій на суспільство настільки значний і потужний, що дає підстави для визначення технологічного динамізму як провідної сили суспільного поступу в цілому. За такого розуміння технологічна освіченість суспільства є умовою його успішності і гарантом достатності в конкурентному світі. На сучасному етапі конфлікт між академічною наукою (як системою логічних методів, за посередництва яких набувається знання про природу, про світ) та технологією (як практичним застосуванням цих знань) знімається завданнями адекватної соціалізації людини в умовах високих технологій.

Через те й завдання освітньої галузі «Технології» не обмежуються суто прикладним характером. Учитель технологій має не лише сам володіти процесуальними знаннями, а й бути здатним до передавання цих знань суспільству, передусім, молодому поколінню. Він знаходиться на ключовій позиції створення можливості для інтеграції знань, реінтеграції праці, подолання суперечностей між природничими і гуманітарними науками, раціональним і чуттєвим досвідом людини.

У теоретичному плані метою технологічного знання є вивчення технологій, методів, способів, процедур, що забезпечують ефективний аналіз, отримання, засвоєння, збереження, оцінку і застосування інформації для розв'язання практичних проблем, актуальних для суспільства й людини в конкретній ситуації. Підготовка людини до життя в суспільстві, в тому числі до трудової діяльності, вимагає включення в процес її освіти універсальних технологій (дослідження, проектування і управління), які, з одного боку, формують необхідний рівень технологічної грамотності, а з іншого – закладають основу для розвитку професійних компетенцій спеціаліста.

У практичному плані це знання пов'язане з методами і формами передачі технологій як у широкому соціальному плані (підготовкою наступних поколінь до перетворювальної діяльності), так і в конкретному, особистісному (опанування операціями, технологіями різних видів діяльності конкретною людиною).

Теоретичну базу технологічне знання бере з природничих, технічних, соціальних і частково гуманітарних наук, спираючись на ті закономірності і поступальність дій, які відклались у праксеології (загальній теорії діяльності), психологічних теоріях діяльності, науковій організації праці, методологічних дослідженнях різноманітних видів і напрямів діяльності. В широкому сенсі, оволодіння технологічними знаннями є одним із завдань сучасної людини, включеної в розмаїття виконуваних функцій і діяльностей.

Дослідження останніх років доводять, що щорічно оновлюється до 5% теоретичних і 20% професійних знань, якими володіє окремих фахівець. Уже з'явився спеціальний термін «період напіврозпаду компетентності» – період, упродовж якого рівень компетентності зменшується на 50%. Тобто це одиниця вимірювання старіння знань. Для вчителів загалом цей період визначають у 4 роки, а для вчителів екології, соціальних дисциплін та інформаційних технологій – 2,5-3 роки. Тобто сучасний учитель має володіти розвиненою здатністю оновлювати свої

знання, вчитися упродовж усього професійного життя, що обумовлює зростання важливості післядипломної освіти.

Компетентнісний підхід, закріплений у нормативній базі освітньої галузі (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток робітників», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти тощо), виступає як складова парадигми сучасної професійної підготовки вчителів взагалі, і вчителів технологій, зокрема. Вчителі технологій мають визначати певний обсяг знань, який необхідно викласти під час навчання для ознайомлення учнів з сучасним станом виробництва, будовою і принципами роботи сучасного обладнання, сучасними технологіями виробництва. За такого підходу вчителі мають не лише виступати транслятором певної суми знань, а й навчати здобувати ці знання, застосовувати їх для розв'язання практичних завдань, тобто вони мають постійно розвивати фахову компетентність, але відсутність науково обґрунтованих педагогічних і методичних рекомендацій, а також програм відповідних спеціальних курсів ускладнює її розвиток.

Перед системою післядипломної освіти постало завдання вдосконалення навчальних процесів, які мають адекватно відповідати реаліям і потребам сучасного інформаційного суспільства. Необхідним є розширення освітньої бази навчання вчителів технологій, поєднання в ній фундаментальних основ обраної предметної галузі, знань з педагогіки і психології з елементами сучасної інформаційної культури, знаннями та практичними навичками використання сучасних інноваційних педагогічних технологій, що визначить їхню ґрунтовну підготовку. Педагоги нового покоління і, зокрема, вчителі технологій, повинні вміти обирати і застосовувати саме ті технології, які повною мірою відповідають змісту і цілям вивчення предмету технології, сприятимуть досягненню цілей гармонійного розвитку учнів з урахуванням їхніх індивідуальних здібностей.

Аналіз педагогічної, психологічної, методичної літератури та дисертаційних досліджень свідчить про постійну увагу науковців до фахової підготовки вчителів технологій в умовах інформаційного суспільства.

Проблема професійного розвитку вчителя традиційно посідає чільне місце в науковій літературі. Теоретичні аспекти особливостей освіти дорослих розглядаються в працях С. П. Архипової, С. У. Гончаренка, І. А. Зязюна, А. М. Коломієць, Н. Г. Ничкало, М. Ноулза, О. І. Огієнко, О. М. Отич, С. М. Прийми, С. О. Сисоєвої, Г. С. Тарасенко. Активно працюють в цьому напрямі співробітники Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України під керівництвом Л. Б. Лук'янової: О. В. Аніщенко, О. В. Баніт, Н. І. Дорошенко, С. В. Зінченко, Л. Є. Сігаєва та ін. Питанням післядипломної педагогічної освіти присвячено дослідження Н. В. Василенко, Н. І. Клокар, А. І. Кузьмінського, В. В. Олійника, Н. Г. Протасової, Т. М. Сорочан, Є. Р. Чернишової. Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти (нині – ДВНЗ «Університет менеджменту освіти») НАПН України активно опікується організаційними та методичними профільними проблемами. Питання професійної підготовки майбутніх учителів технологій досліджували науковці В. М. Бойчук, Н. А. Борисенко, Г. М. Гаврилюк, А. Г. Грітченко, Р. С. Гуревич, Д. Е. Кільдеров, О. М. Коберник, М. С. Корець, В. П. Курок, В. М. Мадзігон, Л. В. Оршанський,

В. К. Сидоренко, А. І. Терещук, В. П. Титаренко, С. І. Ткачук, Д. О. Тхоржевський. У їхніх працях розкриваються зміст і значення технологічної освіти в навчальному процесі закладів освіти, але проблема розвитку фахової компетентності працюючих учителів технологій у системі післядипломної освіти висвітлена недостатньо. Необхідність вирішення проблеми зумовлюється загостренням низки суперечностей, що характеризують сучасний простір освіти на нормативно-організаційному, концептуальному і методичному рівнях, а саме між:

- сучасним станом вітчизняної системи післядипломної освіти і рівнем міжнародних стандартів її якості;

- вимогами суспільства щодо фахової компетентності вчителів технологій і наявним рівнем їхньої професійної підготовки до реалізації творчого потенціалу учнів;

- традиційними та інноваційними технологіями навчання, бажанням учителів підвищити свій професійний потенціал і відсутністю / недоступністю відповідних організаційно-педагогічних умов.

Науковці звертають увагу на те, що вчителі технологій значною мірою зацікавлені в підвищенні власної фахової компетентності, проте, поза їхньою увагою залишається питання розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти. Все це зумовило вибір теми дисертаційного дослідження – «Розвиток фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (ДР № 0111U001620) та виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи університету за темами «Методологія і технологія педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК № 0111U00620), «Теоретичні та методичні основи впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес» (РК № 0100U005521), а також науково-дослідної теми кафедри технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності «Актуальні проблем підготовки вчителя технологій у сучасних умовах» (протокол № 2 від 9.09.2014 р.). Тему дисертаційного дослідження розглянуто і затверджено на засіданні Вченої ради комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти» (протокол № 7 від 23.08.2011 р.) й узгоджена в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології України (протокол № 1093 від 24.10.2011 р.).

Мета дослідження полягає у виявленні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов та моделі розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі **завдання**:

1. З'ясувати та проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

2. Визначити структурні компоненти фахової компетентності вчителів технологій, критерії, показники та рівні її розвитку.

3. Теоретично розробити та експериментально перевірити модель розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

4. Експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Об'єктом дослідження є освітній процес у закладах післядипломної освіти.

Предметом дослідження є розвиток фахової компетентності вчителів технологій у післядипломній освіті.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ефективність розвитку фахової компетентності вчителів технологій підвищиться за реалізації таких організаційно-педагогічних умов:

- інформатизації навчального процесу курсової підготовки вчителів технологій;
- використання інноваційних технологій навчання в закладах післядипломної освіти;
- впровадження дистанційного навчання вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають: загальнотеоретичні положення дидактики про загальний зв'язок і цілісність явищ реального світу, концептуальні засади філософії розвитку та саморозвитку особистості, розвитку та вивчення здібностей; теоретичні засади освіти дорослих; сучасна концепція неперервної освіти; ідеї розвитку післядипломної педагогічної освіти; теорія компетентнісного підходу до навчання; теоретичні основи професійної освіти.

У процесі дослідження враховувалися положення Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про професійний розвиток працівників» (2012), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., Стратегії розвитку національної системи кваліфікацій на період до 2020 року, Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа».

Методи дослідження. Для реалізації мети й розв'язання поставлених завдань дослідження використовувався комплекс методів, серед яких:

теоретичні: аналіз і синтез, порівняння і зіставлення, моделювання, класифікація та систематизація – для вивчення літератури (філософської, соціальної, психолого-педагогічної), нормативних документів, власного досвіду і досвіду колег з метою визначення сучасних підходів, принципів, змісту і технології розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти до проектних методів навчання;

емпіричні: діагностичні (анкетування, тестування, бесіди, експертне оцінювання), обсерваційні (пряме і непряме спостереження), праксиметричні (аналіз та узагальнення позитивного педагогічного досвіду) з метою визначення рівнів

розвитку фахової компетентності вчителів технологій і розроблення відповідної системи підготовки в системі післядипломної освіти;

експериментальні: констатувальний і формувальний експерименти з метою перевірки гіпотези дослідження;

кваліметричні – статистично-кількісна і якісна обробка даних – з метою визначення рівнів розвитку фахової компетентності вчителів технологій і перевірки результативності розробленої моделі.

Організація дослідження. Дослідження проводилося в три етапи.

Аналітично-констатувальний етап (2011–2013 рр.) – проаналізовано філософську та психолого-педагогічну, нормативну, наукову та методичну літературу, педагогічний досвід з питань формування та розвитку фахової компетентності вчителів технологій; узагальнено досвід організації післядипломної освіти вчителів трудового навчання/технологій у нашій країні з кінця XIX ст. та за кордоном.

Формувальний етап (2013–2015 рр.) – узагальнено результати попереднього етапу, уточнено програму й методику цього етапу експерименту, оприлюднено проміжні результати.

Завершальний етап (2016–2017 рр.) – опрацьовано й узагальнено одержані експериментальні дані щодо рівнів розвитку кожного компоненту фахової компетентності вчителів технологій, співвіднесено результати експерименту з поставленими цілями, завданнями, тобто перевірено гіпотезу дослідження; розроблено теоретичні та практичні рекомендації щодо розвитку фахової компетентності вчителів технологій та внесено зміни до організації курсового підвищення їх кваліфікації.

Експериментальна база дослідження: комунальна установа «Міський методичний кабінет» Департаменту освіти Вінницької міської ради, комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти, Донецький національний університет імені Василя Стуса.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що *вперше визначено* організаційно-педагогічні умови (інформатизація навчального процесу курсової підготовки вчителів, використання інноваційних технологій навчання, впровадження дистанційного навчання) розвитку фахової компетентності вчителя технологій; *розроблено* модель розвитку фахової компетентності вчителя технологій у системі післядипломної освіти, що містить такі блоки: цільовий, змістовий, технологічний і діагностичний; *окреслено й обґрунтовано* структуру фахової компетентності вчителя технологій, що складається з мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного й особистісно-творчого компонентів; виявлено критерії, показники і рівні розвитку фахової компетентності; *уточнено* поняття «фахова компетентність учителя технологій»; *удосконалено* технологію розвитку фахової компетентності вчителя технологій у системі післядипломної освіти; *подальшого розвитку* набули форми організації процесу підвищення кваліфікації вчителів технологій у закладах післядипломної

освіти, структура інформаційно-освітнього середовища закладу післядипломної освіти.

Практичне значення результатів дослідження полягає в наступному: розроблено й апробовано модель розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти;

- оновлено зміст програми курсів підвищення кваліфікації;
- створено електронний навчально-методичний комплекс для розвитку фахової компетентності вчителів технологій для закладів післядипломної освіти педагогічних працівників;

- впроваджена технологія моніторингу зростання фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження. Матеріали дослідження впроваджено в навчальний процес комунальної установи «Міський методичний кабінет» Департаменту освіти Вінницької міської ради (довідка № 297 від 25.10.2017), комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (довідка № 131/01-12 від 13.09.2017), комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти (довідка № 01-23/1114 від 09.11.2017), Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка № 132/01-13 від 06.10.2017).

Апробація результатів дослідження. Матеріали та результати дослідження обговорювалися на засіданнях міського методичного об'єднання вчителів технологій і трудового навчання м. Вінниці. Проміжні результати дослідження доповідались і обговорювались на науково-практичних конференціях: міжнародних «Український шкільний підручник у європейському вимірі» (Вінниця, 2009), «Научные исследования в деталях» (Шимкент, Республіка Казахстан, 2017), «Pedagogika Naukowa i Praktyczna Nauka Światowa: problemy i innowacje» (Варшава, Республіка Польща, 2017); всеукраїнських «Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді» (Вінниця, 2001), «Актуальні проблеми розвитку особистості в системі дошкільної та загальної середньої освіти» (Вінниця, 2010), «Технології управління освітніми закладами» (Полтава, 2011), «Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в сучасних соціокультурних умовах» (Вінниця, 2011), «Методологічні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі за програмою Intel® «Навчання для майбутнього» (Кіровоград, 2012), «Ідеї В. Сухомлинського про психологічне забезпечення навчально-виховного процесу та сучасна освіта» (Кропивницький, 2017), а також на Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Літня школа аспірантів» (Ялта, 2011, 2012).

Публікації. Основні теоретичні і практичні положення дослідження висвітлено у 17 публікаціях автора; в тому числі 6 статей опубліковано у фахових виданнях України, 2 – у закордонних виданнях, 6 – у збірниках матеріалів конференцій, 3 – методичні посібники.

Структура дисертації відтворює логіку дослідження, його мету та основні завдання і складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу,

загальних висновків (обсяг 173 сторінки), списку використаних джерел (297 назв, 32 сторінки) та додатків (52 сторінки). Загальний обсяг роботи – 257 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано його гіпотезу й завдання, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Сучасний стан розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти»** – розглянуто особливості професійної діяльності вчителя технологій в умовах реформування системи освіти України; уточнено зміст понять «професійна компетентність вчителя», «фахова компетентність вчителя», «фахова компетентність вчителя технологій», визначено компоненти фахової компетентності вчителів технологій, проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід з розвитку фахової кваліфікації вчителів технологій у системі післядипломної освіти; розроблено модель розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Як відомо, тривалий час педагогічна практика була спрямована на підтримку кваліфікації вчителів, а не на її розвиток, причому акцент робився первинно на власне педагогічній складовій, згодом додатково – фаховій. Сучасний світ вимагає розвитку фахової компетентності вчителя. Магістральним шляхом нині є напрям від «підтримуючого» навчання до інноваційного, яке триває все життя. Компетентнісний підхід до освіти пропонує системне бачення його реалізації. На жаль, у вітчизняній педагогічній науці не приділяють належної уваги теоретичним і практичним проблемам розвитку фахової компетентності уже працюючих учителів технологій, тому будь-які кроки в цьому напрямі є затребуваними та актуальними.

На основі досліджень вітчизняних і зарубіжних учених показано, що в педагогічній науці обидва поняття «професійна компетентність» та «фахова компетентність» тісно між собою пов'язані: фахова компетентність вчителя функціонує в межах професії педагога. Професійна компетентність містить те загальне, що характерне для діяльності всіх учителів, а фахова компетентність відображає особливості спеціальності, профілю, предмета. Фахова компетентність учителя технологій – інтегрована якість особистості, що характеризується наявністю в неї відповідних мотивів, потреб і мети; високим рівнем опанування спеціальними знаннями, відповідними вміннями і навичками; розвиненістю здатностей і якостей техніко-технологічного спрямування, необхідних для ефективного виконання перетворювальної діяльності на достатньо високому творчому рівні і спрямованих на формування компетентностей учнів в області технологій.

Сутнісно фахова компетентність вчителя технології охоплює цілісну систему знань, умінь, навичок та практичний досвід, що сприяють розумінню явищ і процесів, котрі відбуваються в галузі технології; забезпечують належний рівень компетентності, власне ставлення до виконання своїх професійних обов'язків, а

також прояв педагогічної майстерності та необхідних особистісно-професійних якостей.

У структурі фахової компетентності вчителів технологій виокремлено такі основні компоненти: мотиваційний (усвідомлення важливості професійної підготовки і значення в ній фахової компетентності; наявність технологічного погляду на людину, природу і технологічне середовище; переконаність у необхідності постійного професійного самовдосконалення в галузі фахової підготовки); когнітивний (міцність і системність техніко-технологічних знань; пізнавальна активність і самостійність; розвиненість технологічного мислення); операційно-діяльнісний (розвиненість технологічних умінь і навичок; досвід проектно-технологічної діяльності; здатність самостійно ставити й розв'язувати технічні завдання); особистісно-творчий (комплекс технологічних якостей особистості; розвиненість технічних здібностей; розвиненість рефлексивної позиції). Усі ці компоненти є тісно взаємопов'язаними і взаємообумовленими.

На основі аналізу наукової літератури, власного досвіду й досвіду колег наголошено, що рівень розвитку фахової компетентності можна визначати за такими критеріями: мотиваційним (усвідомлення важливості професійної підготовки і значення в ній фахової компетентності; наявність технологічного погляду на людину, природу й технологічне середовище; переконаність у необхідності постійного професійного самовдосконалення в галузі фахової підготовки); пізнавальним (міцність і системність техніко-технологічних знань; пізнавальна активність і самостійність; розвиненість технологічного мислення); операційним (розвиненість технологічних умінь і навичок; досвід проектно-технологічної діяльності; здатність самостійно ставити й розв'язувати технічні завдання); особистісним (комплекс технологічних якостей особистості; розвиненість технічних здібностей; розвиненість рефлексивної позиції). Ці критерії мають надто загальний характер, тому ми детальніше конкретизували їх у показниках. Окреслені в роботі показники об'єднано в групи «технологічна культура», «фаховий професіоналізм» та «прагнення до самоосвіти». Визначені критерії та групи показників дозволяють охарактеризувати рівні розвитку фахової компетентності вчителів технологій: базовий (учитель пропонує те, що вміє, чому його навчили; він не враховує категорії учнів; переважають традиційні методи пояснення, учні пасивно сприймають інформацію; підвищення кваліфікації йому потрібно для організованого оволодіння новою інформацією для використання її в подальшій роботі); адаптивний (учитель пристосовується до змін у навколишньому житті, до особливостей учнівської аудиторії та загальноосвітнього закладу і пропонує варіанти того, що знає та вміє, але в цілому орієнтується на стандартні рішення); поглиблений (учитель, реагуючи на зміни в навколишньому середовищі, намагається розширити свої знання та вміння і застосовує їх у навчальному процесі; він схильний до індивідуалізації підходів до учнів, характеризується високим ступенем задоволеності від професії та самореалізації в ній; він самостійно планує і організовує свою діяльність на тривалий проміжок часу, маючи на меті розвиток особистості учня, володіє досвідом професійної самоосвіти, має власні методичні розробки); творчий (учитель перетворює свій предмет у засіб

формування особистості учнів, їхньої здатності до подальшого професійного і особистого самоствердження, прищеплює учням інтерес до предмету. Він самостійно конструює оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії, має сформований індивідуальний стиль професійної діяльності).

Для практичної реалізації педагогічного експерименту з розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти було розроблено модель цього розвитку (рис. 1).

Модель є цілісною системою, що містить цільовий, змістовий, технологічний і діагностичний блоки. Цільовий блок моделі охоплює визначення мети й завдань дослідження. Змістовий блок визначає зміст і методологічні основи процесу підготовки вчителів. Він містить низку дидактичних принципів, наукових підходів до теоретичної та практичної підготовки. Технологічний блок забезпечує розвиток фахової компетентності вчителя та передбачає набуття ним теоретичних і практичних знань і навичок. Він включає основні форми організації навчання в системі післядипломної освіти з урахуванням специфіки фахової компетентності вчителів технологій, базові форми, методи та засоби навчання. Діагностичний блок моделі містить інформацію про методику діагностики, критерії оцінки та визначення успішності розвитку фахової компетентності вчителя технологій.

У другому розділі – **«Організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності вчителів технологій в системі післядипломної освіти»** – обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності вчителів технологій в умовах післядипломної освіти.

Оскільки сучасна система післядипломної освіти націлена не стільки на формування кінцевого набору наперед заданих компетенцій, скільки на їх оновлення, то організаційно-педагогічні умови можуть створити оптимальні умови психологічного, організаційного, мотиваційного впливу на слухачів. Водночас ці умови мають створити таку атмосферу, щоб у віддаленій перспективі повсякденна рутина не заглушила б у вчителів внутрішнього прагнення до неперервної самоосвіти, ініційованого очним навчанням. Відповідно, вони мають бути комплексними та системними.

У контексті дослідження виокремлено такі організаційно-педагогічні умови розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти: інформатизація навчального процесу курсової підготовки вчителів технологій; використання інноваційних технологій навчання; упровадження дистанційного навчання вчителів технологій.

Оскільки Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти вимагає від освітньої галузі «Технології» розвитку інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації творчого потенціалу учнів і їхньої соціалізації в суспільстві, то вчителі технологій мають розвивати свою інформаційно-комунікаційну компетентність. Провідними напрямками тут має стати: вивчення профільного сегмента електронного інформаційно-освітнього середовища закладу післядипломної освіти, опанування профільних прикладних програм (наприклад, Easy Quilt – Patchwork Software (печворк і квілтінг, клаптикова техніка), Pattern Maker (створення схем вишивки хрестиком), Julivi (моделювання одягу),

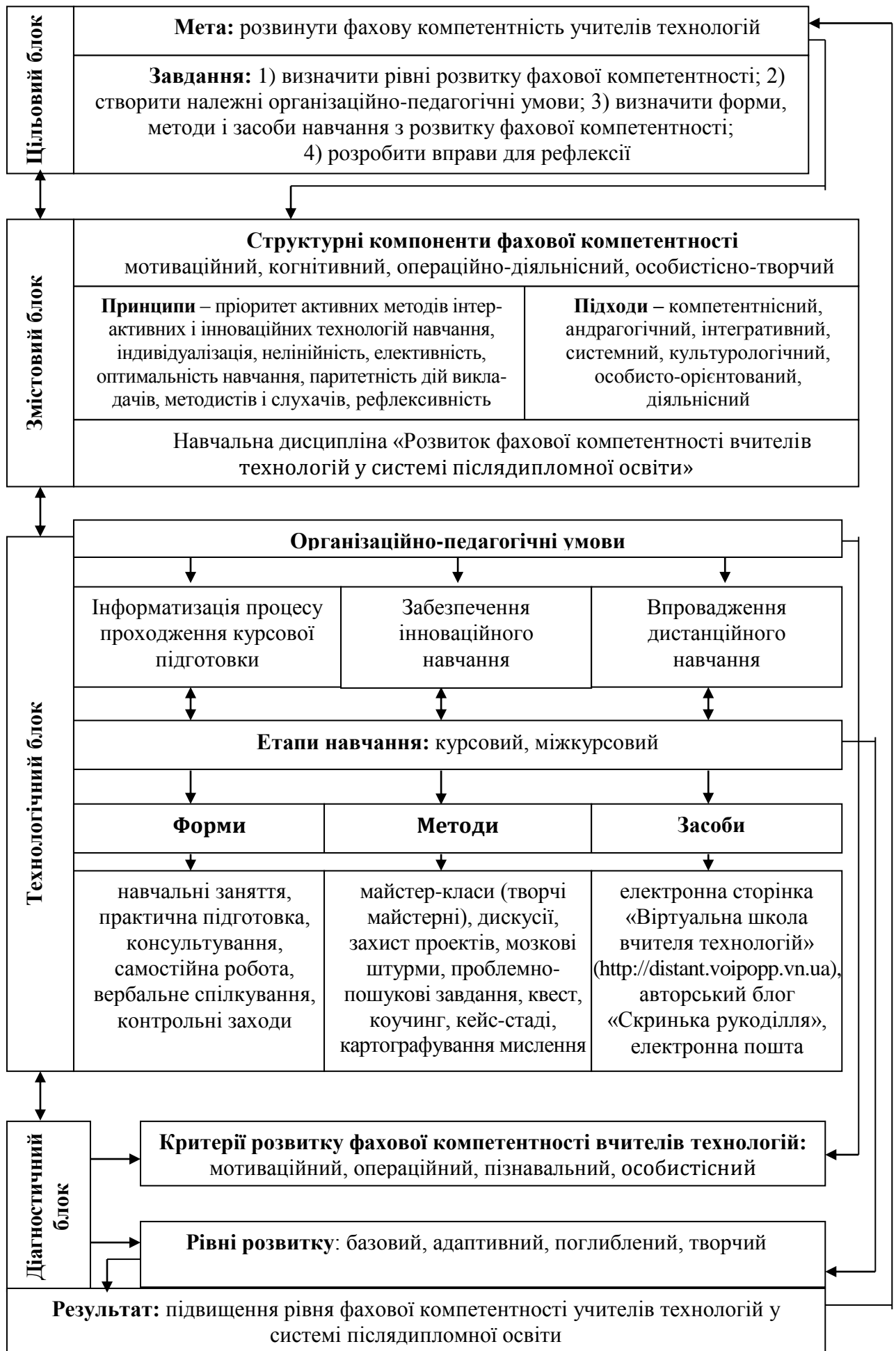

Рис. 1. Модель розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти

(створення схем в'язання гачком), KnitBird (схеми в'язання спицями із будь-якої картинки), Easy Bead – Beadwork Software (бісероплетіння), Easy Lace – Lace Software (мереживо, гачок), Easy Knit – Garment/Picture Knit Software (малюнки для в'язання), Julivi (моделювання одягу) тощо) або графічних програм (наприклад, Компас-3D, CorelDraw, PhotoShop, IrfanView тощо).

Використання інноваційних технологій навчання уможливорює не лише підтримку на новому рівні вчительського традиційного арсеналу для забезпечення навчального процесу, озброює вчителя технологій новітнім інструментарієм і техніками, а й, головне, гарантує його якісну адаптацію до новітніх вимог сучасної освіти, яка передбачає опанування вчителями інструментальними і системними знаннями та навичками як основного інструменту генеративного навчання. Показано, що для оптимізації розвитку фахової компетентності вчителів технологій заклади післядипломної освіти мають використовувати такі інноваційні технології навчання: групова дискусія, картографування мислення, мозковий штурм, ігрове проектування, тренінг (зокрема, фасилітація, коучинг, менторинг), квест, майстер-клас (творча майстерня), проекти, кейс-стаді, портфоліо. Оскільки вчителі технологій під час післядипломного навчання поруч з розширенням предметних знань мають одержати в результаті вміння працювати в команді, співробітничати, оперативно приймати оптимальні рішення, встановлювати контакти, вести діалоги, здійснювати презентацію і самопрезентацію, формувати імідж, швидко перебудовуватись через динамічні зміни, що тривають, то лише в такому разі вони зможуть адаптувати наявні в них знання до нових обставин, цілей і завдань. Інноваційні технології змінюють і самих вчителів, посилюючи мотивацію персональної динамічної соціалізації на всіх рівнях і сегментах їх особистісної діяльності.

Для інтенсифікації та диверсифікації процесу підвищення кваліфікації вчителів сьогодні уже активно використовується дистанційне навчання. Перевірено, що жодна з відомих вітчизняних і зарубіжних освітніх онлайн-платформ не пропонує спеціальних дистанційних курсів, призначених учителям технологій, тому заклади післядипломної освіти мають самотійно забезпечувати дистанційне навчання цих учителів. Саме у відкритому інформаційно-освітньому середовищі, в якому постійно оновлюються знання та компетентності, процес фахового розвитку відбувається постійно на відміну від епізодичного навчання на курсах. Дистанційне навчання уможливорює вільний доступ кожного вчителя до інформації, посилює творчу складову навчання, створює сприятливі умови для переходу до особистісно орієнтованого навчання. У роботі таке навчання експериментально реалізовано за допомогою електронної сторінки «Віртуальна школа вчителя технологій» (URL: <http://distant.voipopp.vn.ua>).

У третьому розділі – *«Експериментальне дослідження ефективності моделі та організаційно-педагогічних умов розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти»* – викладено методіку експериментальної роботи, обґрунтовано її завдання та методи, способи обробки результатів.

Метою проведення експериментальної роботи була перевірка ефективності розробленої моделі розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти з виконанням запропонованих організаційно-педагогічних умов. Експеримент здійснювався в три етапи: аналітично-констатувальний, формувальний і завершальний. Для його здійснення було визначено експериментальні (182 особи) та контрольні (175 осіб) групи.

На аналітично-констатувальному етапі з'ясовувався реальний стан проблеми дослідження, оцінювався первинний рівень фахової компетентності вчителів технологій. Формувальний етап відбувався в природних умовах освітнього процесу навчального закладу. Технічною сутністю етапу було впровадження розробленої теоретичної моделі розвитку фахової компетентності вчителів технологій у визначених організаційно-педагогічних умовах. Для цього були внесені зміни в структуру та зміст навчання вчителів технологій шляхом запровадження навчальної дисципліни «Розвиток фахової компетентності вчителів технологій в системі післядипломної освіти». Наприкінці етапу проводилися діагностичні зрізи за допомогою анкет, критеріально-орієнтованих карток та експертного оцінювання, порівнювалися рівні розвитку фахової компетентності у слухачів експериментальних і контрольних груп навчання. Ефективність організаційно-педагогічних умов перевірялася за такими критеріями: мотиваційний, пізнавальний, операційний, особистісний. На завершальному етапі експерименту опрацьовувалися та узагальнювалися одержані експериментальні дані щодо рівнів розвитку кожного компоненту фахової компетентності вчителів технологій, зводилися в загальні результати таблиці, узагальнювалася та визначалася динаміка розвитку фахової компетентності вчителів технологій експериментальних і контрольних груп; співвідносилися результати експерименту з поставленими цілями, завданнями, тобто перевірялася гіпотеза дослідження; розроблялися теоретичні та практичні рекомендації щодо розвитку фахової компетентності вчителів технологій та вносилися зміни до організації курсового підвищення їх кваліфікації.

Таблиця 1.

Результати діагностики загального рівня розвитку фахової компетентності вчителів технологій на початок і наприкінці експерименту

Групи	Рівні							
	Творчий		Поглиблений		Адаптивний		Базовий	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
ЕГ – на початку	23	12,6	31	17,0	61	33,5	67	36,9
ЕГ – наприкінці	40	22,0	66	36,3	55	30,2	21	11,5
<i>Різниця</i>	+17	+9,4	+35	+19,3	-6	-3,3	-46	-25,4
КГ – на початку	21	12,0	35	20,0	58	33,2	61	34,8
КГ – наприкінці	27	15,4	49	28,0	67	38,3	32	18,3
<i>Різниця</i>	+6	+3,4	+14	+8,0	+9	+5,1	-29	-16,5

Про ефективність організаційно-педагогічних умов розвитку фахової компетентності вчителів технологій свідчать одержані результати дослідження (табл. 1, рис. 2), на яких представлені рівні розвитку фахової компетентності

вчителів до і після проведення експерименту для експериментальних і контрольних груп.

Для перевірки нульової гіпотези про відсутність впливу запропонованих організаційно-педагогічних умов на рівень фахової компетентності вчителя технологій використовувався непараметричний критерій Пірсона χ^2 . Згідно з умовами застосування двостороннього критерію для ступеню свободи ($k=4-1=3$) та рівня значимості $\alpha=0,05$, знайшли за таблицею χ^2 -розподілу критичне значення χ^2 : $\chi^2_{\text{табл}}=7,814$. Застосувавши формулу, одержуємо $\chi^2_{\text{спост}} > \chi^2_{\text{табл}}$ ($8,615 > 7,814$). Згідно з правилами прийняття рішень, для критерію χ^2 одержаний результат дає достатні підстави для відхилення нульової гіпотези та прийняття альтернативної. Отже, ми можемо говорити про значущість одержаних результатів експериментального дослідження.

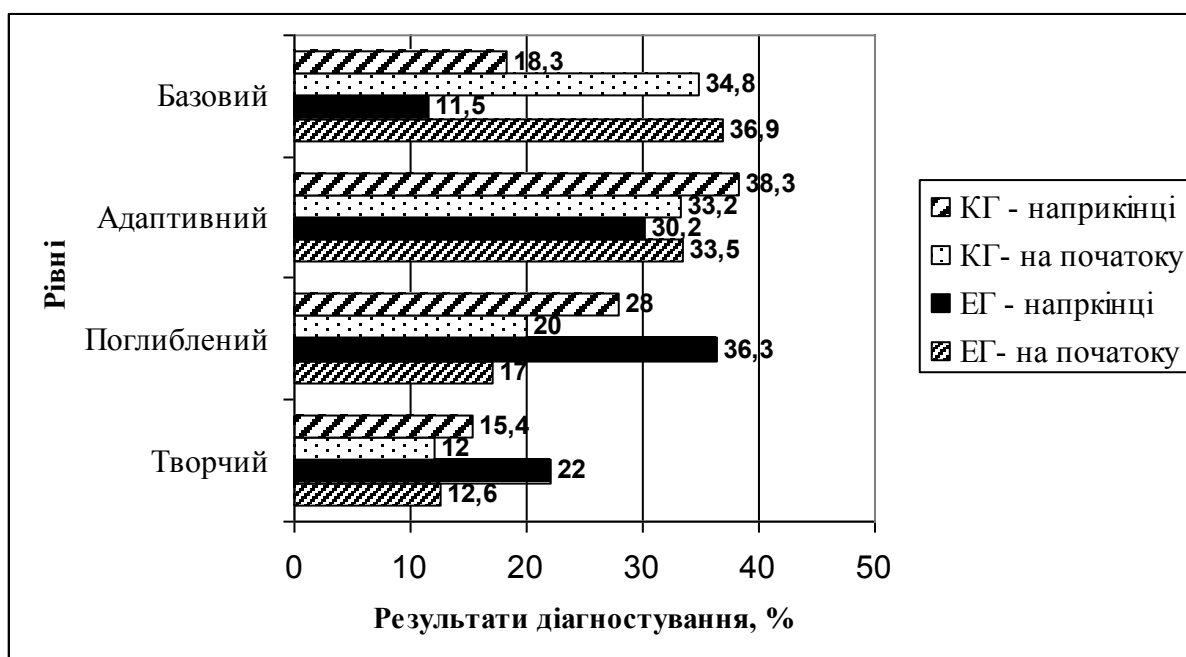

Рис. 2. Результати діагностики загального рівня розвитку фахової компетентності вчителів технологій на початок і наприкінці експерименту

Зміни відбулися на всіх рівнях розвитку фахової компетентності вчителів технологій експериментальних і контрольних груп. Вони не викликані випадковими причинами, а є наслідком виконаної дослідно-експериментальної роботи. Одержані в процесі педагогічного експерименту результати дають можливість стверджувати, що рівень розвитку фахової компетентності вчителів технологій експериментальних груп в цілому вище, ніж у контрольних, а це свідчить про ефективність розробленої моделі розвитку фахової компетентності, а також про значущість та достатність визначених і впроваджених під час експерименту організаційно-педагогічних умов.

Унаслідок проведеної теоретичної та експериментальної роботи розв'язано поставлені завдання дослідження, запропонована гіпотеза знайшла своє підтвердження, мети досягнуто.

Результати теоретичного та експериментального дослідження підтвердили висунуту гіпотезу та дозволили зробити такі **висновки**:

1. Узагальнення наукової літератури, вітчизняного та зарубіжного досвіду довело, що необхідність розвитку фахової компетентності вчителів технологій обумовлена потребами інформаційного суспільства, коли відбувається швидке оновлення науки й технологій, знань і вмінь. Проблема інтенсифікації розвитку є актуальною в умовах модернізації системи післядипломної освіти. Затребуваність здійсненого дослідження обумовлена відсутністю подібних праць у науковому доробку вітчизняних вчених. Тривалий час у системі післядипломної освіти не приділяли достатньої уваги конкретним фаховим потребам учителів праці / трудового навчання / технологій, тому сьогодні не вистачає досвіду вирішення багатьох організаційних, методичних, змістових питань, методичних розробок і рекомендацій у цій сфері. Зарубіжний досвід свідчить, що: курсова форма підготовки до освоєння конкретних нововведень у шкільну практику зберігає своє значення в системі післядипломної освіти; зростає інтеграція технічного та інформативного складників змісту навчання; диференціація та гнучкість змісту навчання забезпечується можливістю факультативного вибору спеціальних модулів з курсів вузької спеціалізації; посилюється дослідницько-пошуковий характер навчання; практикоорієнтований підхід у діяльності вчителів технологій залишається визначальним.

2. У виконаному дослідженні під поняттям «фахова компетентність учителів технологій» слід розуміти: інтегровану якість особистості, що характеризується наявністю в неї відповідних мотивів, потреб і мети; високим рівнем опанування спеціальними знаннями, відповідними вміннями і навичками; розвиненістю здатностей і якостей техніко-технологічного спрямування, необхідними для ефективного виконання перетворювальної діяльності на достатньо високому творчому рівні і спрямованих на формування компетентностей учнів в області технологій.

Таке визначення сутності фахової компетентності вчителів технологій дозволило виділити в її структурі чотири взаємопов'язаних компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-творчий. У структурі враховано специфіку професійної діяльності вчителів технологій і розкрито зміст їхньої фахової компетентності.

З урахуванням запропонованої структури фахової компетентності вчителів технологій визначено мотиваційний, пізнавальний, операційний, особистісний критерії та групи показників розвитку цієї компетентності. За допомогою експертної оцінки уточнено, що рівні розвитку фахової компетентності вчителів технологій можуть бути базовим, адаптивним, поглибленим або творчим.

3. Дослідно-експериментальне дослідження показало, що розроблена нами модель дозволяє ефективно вирішувати завдання, пов'язані з розвитком фахової компетентності саме вчителів технологій. Запропонована модель є структурно-функціональною.

Перебіг експерименту засвідчив, що в експериментальних і контрольних групах найсуттєвіше змінилися значення показників розвитку фахової

компетентності на базовому рівні. Вони зменшилися на 25,4% та 16,%, відповідно. В експериментальних групах показники продовжили зменшуватися й на адаптивному рівні, натомість показали високий приріст на поглибленому рівні +19,3%. У контрольних групах на всіх трьох інших рівнях відбувалося незначне зростання. Як наслідок, на творчій і поглиблений рівні вийшло 58,3% слухачів експериментальних та лише 43,4% слухачів контрольних груп.

В експериментальних групах кращу динаміку зростання продемонстрували мотиваційний та особистісно-творчий компоненти фахової компетентності в сумарному обрахуванні творчого та поглибленого рівнів, ніж операційно-діяльнісний та когнітивний на цих самих рівнях. Така тенденція дає надію на те, що в міжкурсовий період учителі експериментальних груп будуть більше уваги приділяти професійному саморозвитку.

Експериментальна перевірка ефективності розробленої моделі розвитку фахової компетентності вчителів технологій довела можливість її широкого застосування в системі післядипломної освіти. Використання цієї моделі дає можливість у досить стислий термін переводити вчителів з базового рівня на адаптивний, професійно розвивати їх, закладаючи основу для оновлення та набуття нових фахових знань і вмінь.

4. Експериментально підтверджено, що такі організаційно-педагогічні умови, як: інформатизація навчального процесу курсової підготовки, використання інноваційних технологій навчання, впровадження дистанційного навчання, – сприяють ефективному розвитку фахової компетентності.

Оскільки специфіка фахової діяльності вчителів технологій передбачає засвоєння та активне використання широкого спектру прикладних профільних і графічних програм, то в системі післядипломної освіти потрібно забезпечити їх засвоєння. Тому виникає потреба в інформатизації навчального процесу курсової підготовки. Заняття потребували технічного та програмного забезпечення, використання інформаційного матеріалу (презентацій та фото-, відеоматеріалів з мережі Інтернет), інтерактивного спілкування між викладачем і слухачем за допомогою електронних сервісів. Для інтенсифікації засвоєння навчального матеріалу, крім традиційних технологій навчання, використовувалися такі інноваційні технології, як майстер-класи (творчі майстерні), захист проєктів, веб-квести, коучинг, кейс-стаді, портфоліо (авторський блог). Для побудови індивідуальної траєкторії / варіативності навчання, забезпечення можливості вибору місця навчання в системі післядипломної освіти сьогодні активно запроваджується дистанційне навчання, для реалізації якого автор запропонувала авторську «Віртуальну школу вчителя технологій» (URL: <http://distant.voipop.vn.ua>), а також використання авторського блогу «Скринька рукоділля» (URL: http://rukodelkyn.blogspot.com/p/blog-page_52.html).

Результати дослідно-експериментальної роботи підтверджують ефективність запропонованого комплексу організаційно-педагогічних умов і моделі в цілому, оскільки вони сприяють успішному розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Визначаючи перспективні напрями подальшого опрацювання

досліджуваного поля, відзначимо, що виконана робота, звісно, не претендує на вичерпну повноту розроблення проблеми. Отже, подальшого удосконалення потребує педагогічна та організаційна система розвитку фахової компетентності вчителів технологій з урахуванням їхніх індивідуальних (стать, вік, регіон проживання, коло інтересів) та професійних особливостей (матеріально-технічне обладнання майстерень, можливості інформаційно-освітнього середовища загальноосвітнього закладу) для забезпечення побудови індивідуальної освітньої траєкторії; дослідження розвитку фахової компетентності вчителів на базі навчального закладу; вивчення та відстеження розвитку технологічної культури учнів у залежності від рівня фахової компетентності вчителя технологій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Дзигаленко Л. М. Дефініція поняття «Фахова компетентність учителя технологій» у науково-педагогічній літературі / Л.М. Дзигаленко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вінниця, 2017. – Вип. 48. – С. 204-209.
2. Дзигаленко Л. М. Інтеграція ІКТ у навчальний процес викладання предмета «Технологія» / Л. М. Дзигаленко // Трудове навчання в школі. – 2013. – №13-14. – С. 2-4.
3. Дзигаленко Л. М. Особливості навчання учнів 5-9 класів з теми «Проектування та виготовлення виробів з текстильних матеріалів» / Л. М. Дзигаленко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 6. – С. 19-21.
4. Дзигаленко Л. М. Практичний досвід розробки та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках трудового навчання в 6-7 класах середньої загальноосвітньої школи / Л. М. Дзигаленко // Витоки педагогічної майстерності. Сер. : Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 8(1). – С. 105-110.
5. Дзигаленко Л. М. Проектне навчання як процес формування допрофесійних компетентностей учнів в умовах використання ІКТ / Л. М. Дзигаленко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Ялта, 2011. – Вип. 31. – Ч. 2. – С. 239-246
6. Дзигаленко Л. М. Теоретичні аспекти розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей вчителів технологій у системі післядипломної освіти / Л. М. Дзигаленко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта, 2012. – Вип. 37. – Ч. 1. – С. 244-250.

Наукові праці, опубліковані в зарубіжних періодичних виданнях

7. Дзигаленко Л. М. Актуальність впровадження дистанційного навчання для вчителів технологій у систему післядипломної освіти / Л. М. Дзигаленко //

- Научные исследования в деталях : материалы Междунар. науч.-практ. конф. – Шымкент (Республика Казахстан), 2017. – С. 49-66.
8. Дзигаленко Л. М. Підвищення кваліфікації вчителів технологій України: досвід минулого і сьогодення / Л. М. Дзигаленко // *Pedagogika Naukowa i Praktyczna Nauka Światowa: problemy i innowacje : zbiór artykułów naukowych Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej.* – Warszawa, 2017. – S. 59-69.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Дзигаленко Л. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій діяльності учнів на уроках трудового навчання / Л. М. Дзигаленко // *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти.* – Вінниця, 2015. – С. 348-360.
10. Дзигаленко Л. М. Інноваційні педагогічні методики в сучасних соціокультурних умовах. Особистісно-орієнтований підхід / Л. М. Дзигаленко // *Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в сучасних соціокультурних умовах: зб. наук. праць / Вінниц. обл. ін.-т післядипломної освіти пед. працівників ; за ред. А. І. Анцибора.* – Вінниця, 2011. – С. 93-97.
11. Дзигаленко Л. М. Методика використання інноваційно-комунікаційних технологій на уроках трудового навчання / Л. М. Дзигаленко // *Актуальні проблеми розвитку особистості у системі дошкільної та загальної середньої освіти : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф., Вінниця, 21-22 жовт. 2010 р.* – Вінниця, 2010. – С. 76-81.
12. Дзигаленко Л. М. Нові ресурси і можливості інформаційно-комунікативних технологій : електрон. підруч. / Л. М. Дзигаленко // *Український шкільний підручник у європейському вимірі : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. Вінниця, 21-22 жовт. 2009 р.* – Вінниця, 2009. – С. 64-70.
13. Дзигаленко Л. М. Особливості формування профільних інтересів учнів на основі організації елективних курсів технологічного напрямку в умовах допрофільного навчання / Л. М. Дзигаленко // *Запровадження компетентнісного підходу в умовах неперервної освіти: реалізація ключових компетентностей / Вінниц. акад. неперервної освіти.* – Вінниця, 2016. – С. 67-72.
14. Дзигаленко Л. М. Проблеми удосконалення психолого-педагогічного супроводу розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти / Л. М. Дзигаленко // *Ідеї В. Сухомлинського про психологічне забезпечення навчально-виховного процесу та сучасна освіта : матеріали наук.-практ. інтернет-конф.* – Кропивницький, 2017. – С. 107-116.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

15. Дзигаленко Л. М. Елективні курси технологічного напрямку «Художня обробка шкіри». Допрофільне навчання : метод. посіб. / Л. М. Дзигаленко. – Вінниця : ВАТ «Ландо ЛТД», 2017. – 63 с.

16. Дзигаленко Л. М. Інноваційний підхід до викладання предмету технологій : метод. посіб. / Л. М. Дзигаленко. – Вінниця : ВАТ «Ландо ЛТД», 2017. – 46 с.
17. Дзигаленко Л. М. Художня обробка шкіри : метод. посіб. / Л. М. Дзигаленко. – Вінниця : ВАТ «Ландо ЛТД», 2017. – 68 с.

АНОТАЦІЇ

Дзигаленко Л. М. Розвиток фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2018.

Дисертація містить результати теоретико-експериментального дослідження проблеми розвитку фахової компетентності вчителів технологій у системі післядипломної освіти.

Відповідно до завдань дослідження розроблено і науково обґрунтовано модель розвитку фахової компетентності вчителів технологій, визначено організаційно-педагогічні умови, що забезпечують цей розвиток, уточнено поняття «фахова компетентність вчителя технологій», виокремлено основні компоненти цієї фахової компетентності, визначено критерії, показники та рівні їх розвитку.

Основні результати дослідження впроваджено в навчальний процес закладів післядипломної та вищої освіти. Експериментально перевірено ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов, сформульовано методичні рекомендації щодо шляхів удосконалення кваліфікації вчителів технологій.

Ключові слова: учитель технологій, фахова компетентність, організаційно-педагогічна умова, дистанційне навчання, інформатизація, інноваційна технологія навчання

Дзигаленко Л. Н. Развитие специальной компетентности учителей технологий в системе последипломного образования. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04. – теория и методика профессионального образования / Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского. – Винница, 2018.

Диссертация содержит результаты теоретико-экспериментального исследования проблем развития специальной компетентности учителей технологий в системе последипломного образования.

В исследовании рассмотрены особенности профессиональной деятельности учителя технологий в условиях реформирования образовательной системы Украины, уточнено содержание понятий «профессиональная компетентность», «специальная компетентность», «специальная компетентность учителя технологий», проанализирован отечественный и зарубежный опыт повышения квалификации учителей технологий. Констатируется, что длительное время педагогическая практика была направлена на поддержку квалификации учителей, а не ее развитие. Современный мир требует новой системы повышения квалификации учителей. В настоящее время магистральным путем стало направление от «поддерживающего» обучения к инновационному, длящемуся всю жизнь. Компетентностный подход к образованию предлагает системное видение его реализации. К сожалению, в отечественной педагогической науке не уделяют должного внимания теоретическим и практическим проблемам развития специальной компетентности уже работающих учителей технологий.

В соответствии с задачами исследования разработана и научно обоснована модель развития специальной компетентности учителей технологий в системе последиplomного образования. Для ее создания проанализирована структура специальной компетентности учителей технологий, которая охватывает мотивационный, когнитивный, операционно-деятельный и личностно-творческий компоненты, а также разработаны критерии их изучения: *мотивационный* (осознание важности профессиональной подготовки и значение в ней профессиональной компетентности, наличие технологической точки зрения на человека, природу и технологическая среда; убежденность в необходимости постоянного профессионального самосовершенствования в области профессиональной подготовки); *познавательный* (прочность и системность технико-технологических знаний; познавательная активность и самостоятельность; развитость технологического мышления); *операционный* (развитость технологических умений и навыков; опыт проектно-технологической деятельности, способность самостоятельно ставить и решать технические задачи); *личностный* (комплекс технологических качеств личности; развитость технических способностей; развитость рефлексивной позиции). Эти критерии позволяют охарактеризовать уровни развития специальной компетентности учителей технологий: базовый, адаптивный, углубленный, творческий.

Определено, что функционирование модели обеспечивают такие организационно-педагогические условия: информатизация учебного процесса курсовой подготовки учителей, использование инновационных технологий обучения, внедрение дистанционного обучения.

Изложена методика экспериментальной работы, обосновано её задания и методы исследования, способы обработки результатов эксперимента.

Основные результаты исследования внедрены в учебный процесс учреждений последиplomного и высшего образования, а именно: содержательное наполнение курсовой подготовки, формы организации процесса повышения квалификации учителей технологий, структуру информационно-образовательной среды. Экспериментально проверена эффективность предложенных

организационно-педагогических условий, сформулированы методические рекомендации относительно путей усовершенствования развития специальной компетентности учителей технологий.

Ключевые слова: учитель технологий, специальная компетентность, организационно-педагогическое условие, дистанционное обучение, информатизация, инновационная технология обучения

Dzygalenko L. M. Development of Manufacturing Processes Teachers' Professional Competence within the System of Postgraduate Education. – Manuscript.

The thesis submitted for obtaining the Candidate of Education Sciences academic degree in speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Occupational Education / Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. – Vinnytsia, 2018.

The thesis reflects findings of experimental and theoretical study of the problem of development of manufacturing processes teachers' professional competence within the system of postgraduate education.

In accordance with the research tasks a model of manufacturing processes teachers' professional competence development has been elaborated and scientifically substantiated as well as organizational and pedagogical framework that ensures that development has been identified. The notion of "manufacturing processes teachers' professional competence" has been refined, main components of that professional competence have been particularized as well as criteria and levels of their formation have been defined.

Basic findings of the study performed have been implemented in the educative process of institutions of postgraduate and higher education. Effectiveness of the proposed organizational and pedagogical framework has been tested experimentally as well as methodological guidelines for the ways of enhancement of manufacturing processes teachers' professional competence have been enunciated.

Key words: manufacturing processes teacher, professional competence, organizational and pedagogical framework, remote leaning, informatization, innovative educational technique